

بلوچستان در گزیده جراید و مطبوعات عهد قاجار

«... در این مسافرت به ما در مقام بانی خیلی خوش گذشت و تاکنون چنین لطفی در ایران نبرده بودیم... در اثنای مسافرت خرابه شهر نساء را عکس گرفتیم. از آثار نمایان است که در آن نواحی قبل از این شهرهای خیلی بزرگ و باشکوه بوده. معذالک از ملاحظه آن لطف و حظی حاصل می‌شود... شک نیست خاک ایران قوت جاذبه غریبی دارد. چه ما مشاهده می‌کنیم از اندرون عمارت‌های باشکوه و گنبد‌های بلند کهنه‌گلی، در محراب و سقف اشیای آرایشی خیلی آویخته‌اند و حال آنکه همه گل است...»

این سطور بخشی از گزارش خبرنگار روزنامه اندین دیلی تلگراف از سفر به بلوچستان نزدیک به 120 سال قبل است. سندی بکر و تاریخی که تاکنون در میان منابع فارسی وجود نداشته است. این سند به همراه صدها برگ سند و مدرک تاریخی دیگر در قالب کتابی با عنوان «بلوچستان در عصر قاجار؛ گزیده جراید و مطبوعات» آمده و یکی از مجموعه 22 جلدی پژوهش‌های ایران فرهنگی پیرامون تاریخ و فرهنگ بلوچستان است که زیر نظر محسن شهرنازدار، مردم‌شناس و پژوهشگر تاریخ بلوچستان و توسط موسسه آبی پارسی و با حمایت سازمان منطقه آزاد چابهار به چاپ رسیده است.

کتاب بلوچستان در عصر قاجار چهارمین جلد از مجموعه 22 جلدی این مجموعه و شامل گزیده اخبار، گزارش‌ها و مدارک سیاسی و اقتصادی در جراید و مطبوعات عصر قاجار با محوریت بلوچستان است. گردآوری اسناد کتاب «بلوچستان در عصر قاجار» را مسعود کوهستانی‌نژاد مورخ و محقق تاریخ معاصر بر عهده داشته و از میان ده‌ها جریده و نشریه دوران یاد شده، اسناد مربوط بلوچستان را کاویده و گزیده‌ای از آن را فراهم آورده است. گزیده اسناد این مجموعه از سال‌های نخست سلطنت ناصرالدین‌شاه آغاز می‌شود و تا سال 1299 پیش می‌رود.

شهرنازدار درباره اهمیت جراید و مطبوعات در تاریخ‌نگاری نوشته است: محتوای مندرج در مطبوعات و نشریات تاریخی از مزیت «آگاهی تاریخی ناشی از بی واسطه بودن با زمانه خود» و «تکثر دیدگاه‌ها و نظرات» برخوردار است. این ویژگی با گذشت زمان بر قابل استناد بودن مطبوعات و جراید برای بررسی‌های تاریخی می‌افزاید.

مسعود کوهستانی‌نژاد درباره چرایی گردآوری این مجموعه در مقدمه نوشته است: به دلایل مختلف و از جمله دور بودن بلوچستان از مراکز اداری و فرهنگی ایران، در مقوله تاریخ‌نگاری توجه شایسته و بایسته‌ای از سوی پژوهشگران و مورخان به بلوچستان و تحولات آن نشده است. به‌ویژه در مورد تحولات تاریخ معاصر، سهم پژوهش‌های جدی انجام‌شده برای شناسایی نقش آن منطقه در روند رویدادهای دو قرن اخیر، بسیار اندک بوده و حداکثر از انگشتان دو دست تجاوز نمی‌کند. باین‌حال امید است مدارک ارائه‌شده در این مجلد کمک مؤثری به محققان و پژوهشگران برای تعمیق مطالعات آن‌ها در باب تحولات بلوچستان در عصر قاجار باشد.

